

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-176>

УДК 336.146

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF THE MECHANISM OF FORMING LOCAL BUDGET REVENUES IN MARTIAL ARTS CONDITIONS

Козлов Вадим Петровичкандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5454-4797>**Kozlov Vadym**

Vasyl' Stus Donetsk National University

Стаття присвячена актуальним питанням функціонування механізму формування доходів місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. Місцеві органи влади повинні мати достатній обсяг фінансових ресурсів для ефективного управління територією та для виконання своїх функцій, особливо у кризових умовах, в умовах воєнного стану. Місцеві бюджети, як основний фінансовий ресурс місцевих органів влади, служать інструментом реалізації фінансової політики на місцевому рівні, мають великий вплив на розвиток територій, забезпечення їх фінансової стійкості. В ході дослідження проведено аналіз динаміки доходів місцевих бюджетів за 2022 - 2025 роки. Виявлено фактори, які дозволили зберегти фінансову стабільність держави та органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Проаналізовано динаміку і структуру податкових надходжень, які складають більшу частку доходів місцевих бюджетів. Визначено вплив фактору воєнного стану на зміну сум податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), який забезпечує більшу частку доходів місцевих бюджетів, та зміну сум інших податків, які формують доходи місцевої влади. Визначено роль держави у забезпеченні стабільності місцевих бюджетів, так як в умовах воєнного стану збільшується централізація бюджетних коштів у державному бюджеті з метою забезпечення витрат на оборону. Тому необхідно здійснювати перерозподіл фінансових ресурсів і надавати міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевій владі.

Ключові слова: бюджетна політика, доходи бюджету, місцеві бюджети, органи місцевого самоврядування, воєнний стан.

The article is devoted to topical issues of the functioning of the mechanism for forming local budget revenues under martial law. The aim of the study is to identify the peculiarities of the mechanism for forming local budget revenues under martial law and to assess its changes under the influence of full-scale war. The study used official statistics from the Ministry of Finance of Ukraine, the Accounting Chamber of Ukraine, and the work of Ukrainian scientists. The positive effects of local government reform and the introduction of budget decentralisation have been identified, as the institutional and financial capacity of local government bodies has increased significantly since the start of the reform. The successful decentralisation reform, launched in 2014, has been a key factor in ensuring the resilience of local budgets to external threats associated with Russia's full-scale invasion. Analysis shows that since 2015, there has been a steady increase in the amounts flowing into local budget revenues. This trend has continued since the introduction of martial law in 2022, when the Ukrainian authorities promptly adopted the necessary amendments to regulatory and legal acts, which made it possible to take into account the specific features and needs of martial law when implementing budgetary policy at the local level. A study of the structure of local budget revenues showed that tax revenues account for the largest share of revenues. Among tax revenues, the most significant is personal income tax. The reasons for the growth in revenues from this tax are an increase in the monetary allowance for military personnel and an increase in 2022 in the rate of PIT allocation to local budgets to 64%. Revenues from other tax payments also increased: single tax on individuals, corporate income tax, property tax, excise tax. Inter-budgetary transfers from the state budget account for a significant share of local budget revenues. The largest transfers are educational subsidies, basic subsidies for horizontal equalisation of the tax capacity of territories, and subsidies to meet urgent needs under martial law. Local budgets also received additional subsidies related to the need to balance local budget imbalances that arose in connection with Russia's full-scale aggression. The study allows for a more accurate assessment of the dynamics and structure of local budget revenues, as well as their changes under martial law.

Keywords: budget policy, budget revenues, local budgets, local governments, martial law.

Постановка проблеми. Місцеві бюджети відіграють значну роль у соціально-економічному розвитку регіонів. Однак з початком повномасштабного вторгнення росії у лютому 2022 року і введенням воєнного стану спостерігається погіршення макроекономічного становища у країні і скорочення можливостей місцевих бюджетів у реалізації своїх функцій. Одним із важливих питань функціонування місцевих фінансів в умовах воєнного стану є питання, пов'язані з формуванням доходів місцевих бюджетів. В даний час в Україні основною проблемою місцевих бюджетів є нестача власних доходів для виконання повноважень органів місцевого самоврядування. Тому актуальними є дослідження у сфері забезпечення місцевих органів влади достатніми фінансовими ресурсами, необхідними для здійснення наданих законодавством повноважень з вирішення завдань соціально-економічного розвитку громад, забезпечення оборонних потреб та своєчасного фінансування соціальних виплат населенню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування місцевих фінансів, механізму формування місцевих бюджетів присвячена значна кількість досліджень науковців. Особливості формування доходів місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації розглядали у своїй праці Вдовічен А. А., Вдовічен О. Г., Табенська Ю. В. [3]. Тенденції розвитку інституту місцевих бюджетів досліджувала Дяченко С. А. [4]. Аналіз доходів місцевих бюджетів в умовах воєнного стану проводили Варцаба В. І., Мулеса Е. В., Придко Р. О. [5]. Дослідження стану формування та виконання державного та місцевих бюджетів, особливостей управління фінансовими ресурсами в умовах воєнного стану проводив Радіонов Ю. Д. [6]. Оцінку виконання місцевих бюджетів в умовах війни проведено в роботі Пилипенко Я. В. [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах затяжної війни виникають додаткові фактори, які впливають на функціонування механізму формування доходів місцевих бюджетів, що вимагає подальших досліджень, направлених на забезпечення фінансових можливостей місцевих органів влади в соціально-економічній сфері в умовах зростання зовнішніх викликів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення особливостей механізму формування доходів місцевих бюджетів в умовах воєнного стану та

оцінка його змін під впливом фактору повномасштабної війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформа бюджетної децентралізації, яка почалася в Україні з 2014 році, сприяла розвитку механізму формування доходів місцевих бюджетів, становленню фінансово спроможних територіальних громад, які отримали можливості для підвищення стандартів життя населення та розвитку місцевого самоврядування. У ході реформування відбулося вдосконалення податкової політики, оптимізація форм розподілу та делегування повноважень органів центральної влади та місцевого самоврядування, зростання об'ємів фінансових ресурсів, які поступають у розпорядження місцевих бюджетів [3].

В результаті реформи з 2015 року почала спостерігатися тенденція зростання номінальної суми доходів місцевих бюджетів. З 2015 року по 2021 рік середньорічний приріст надходжень становив 13,35 %. Значне скорочення цього показника відбулося тільки у 2020 році (- 15,87 %), що пояснюється скороченням господарської діяльності в умовах пандемії COVID-19 [6]. Частка наданих міжбюджетних трансфертів з державного бюджету у доходах місцевих бюджетів в середньому за цей період становила 46,04 %.

Початок повномасштабного вторгнення і впровадження воєнного стану значного негативного впливу на приріст доходів місцевих бюджетів не здійснили. Зберіглася тенденція зростання номінальної суми доходів місцевих бюджетів і середньорічний приріст надходжень за 2022–2025 роки становив 15,55 %. Номінальна сума доходів місцевих бюджетів стабільно зростала на протязі 2022–2025 років. з 555,09 млрд грн у 2022 році до 751,93 млрд грн у 2025 році, тобто на 35,46 %. Якщо порівняти з сумою доходів за довоєнний 2021 роком (580,7 млрд грн), то спостерігається зростання на 29,48 %. Частка наданих трансфертів з Державного бюджету у доходах місцевих бюджетів в період з 2022 року по 2025 року у середньому становила 26,39 % [8].

У 2022 році відбулися зміни бюджетної політики та були прийняті нормативно-правові акти, які розширили повноваження органів місцевого самоврядування у сфері формування та використання бюджетних коштів, надали можливість при управлінні місцевими бюджетами враховувати особливості та потреби воєнного стану. На період воєнного стану на базі державних адміністрацій було створено

військові адміністрації, яким перейшли повноваження місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування і, відповідно, повноваження у сфері затвердження місцевих бюджетів, внесення змін у рішення про місцевий бюджет; здійснення перерозподілу видатків, тощо [5].

Своєчасне і оперативне прийняття українською владою управлінських рішень у бюджетній сфері забезпечило збереження фінансової стабільності держави та органів місцевого самоврядування у кризових умовах, коли агресія росії призвела до зростання чисельності внутрішньо переміщених осіб та кількості релокованих підприємств, до руйнування інфраструктури.

Зміни бюджетної політики були основною причиною того, що у 2022 році не відбулося обвального падіння доходів місцевих бюджетів і вони отримали доходів всього на 4,98 % менше, ніж у 2021 році. Найбільша сума доходів – податкові доходи, які надійшли до місцевих бюджетів у сумі 393,5 млрд грн, або 70,9 % всіх доходів. Основну суму податкових доходів складав податок на доходи фізичних осіб – 272,2 млрд грн, або 69,17 % усіх надходжень. У порівнянні з 2021 роком надходження податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) зросли на 60,0 млрд грн (28,30 %) за рахунок збільшення грошового забезпечення військовослужбовців, підвищення у 2022 році нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів до 64 %. Деякі податкові надходження, пов'язані з податковими і митними пільгами, які були запроваджені з введенням воєнного стану, зменшилися [1].

У 2023 році місцеві бюджети отримали доходів у сумі 652,61 млрд грн, тобто на 17,6 % більше у порівнянні з 2022 роком. Податкові надходження становили 434,5 млрд грн, або 66,58 % усіх доходів. Основну суму податкових доходів складав ПДФО – 289,4 млрд грн, або 66,60 % усіх надходжень. У порівнянні з 2022 роком надходження ПДФО зросли на 17,2 млрд грн (на 6,32 %) за рахунок зростання розміру середньомісячної заробітної плати в Україні. Зменшилися суми ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців, так як у жовтні-грудні 2023 року ці суми зараховувалися до спеціального фонду державного бюджету. Також у 2023 році зросли надходження місцевих податків і зборів (єдиного податку і податку на майно) – на 18,6 %; акцизного податку – на 71,2 % (за рахунок збільшення ввезення в Україні та вироблення в Україні пального). Зменшилися

надходження рентної плати за користування надрами загальнодержавного значення (на 40,5 %).

У 2024 році приріст доходів становив 4,1% і місцеві бюджети отримали 679,63 млрд грн. Податкові надходження становили 441,1 млрд грн, або 64,90 % усіх доходів. Основну суму податкових доходів складав ПДФО – 257,5 млрд грн, або 49,00 % усіх надходжень. У порівнянні з 2023 роком надходження ПДФО скоротилися на 32,0 млрд грн (на 11,05 %) за рахунок зарахування надходження ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців до державного бюджету. В той же час зросли надходження єдиного податку з фізичних осіб (скасовано пільговий режим для платників єдиного податку); податку на прибуток підприємств (змінювалося оподаткування прибутків банків); податку на майно; акцизного податку.

У 2025 році доходи місцевих бюджетів становили 751,93 млрд грн, тобто на 10,65% більше ніж у попередньому році. Податкові надходження становили 492,2 млрд грн, або 65,40 % усіх доходів (за оперативними даними). Основну суму податкових доходів складав податок на доходи фізичних осіб – 300,3 млрд грн, або 39,94 % усіх надходжень. У порівнянні з 2024 роком надходження ПДФО збільшилися на 42,8 млрд грн (на 16,62 %) за рахунок зростання розміру середньомісячної заробітної плати. Зросли надходження єдиного податку з фізичних осіб, плати за землю, акцизного податку [2].

Збільшення доходів місцевих бюджетів за 2022–2025 роки пояснюється високим рівнем стійкості, здатності до швидкої реакції на виклики, адаптації до кризових умов як органів державної влади, місцевого самоврядування, так і підприємств.

Упродовж 2022–2025 років поступово зростають суми наданих міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету. За весь період, що досліджується, зростання відбулося на 59,28 млрд грн (на 43,3 %) зі 136,8 млрд грн у 2022 році до 196,08 млрд грн у 2025 році. У структурі доходів місцевих бюджетів частка міжбюджетних трансфертів зростала на протязі 2022 - 2024 років з 24,64 %, до 27,65 %. У 2025 році частка трансфертів незначно знизилася до 26,08 %.

У 2022 році серед міжбюджетних трансфертів з державного бюджету до місцевих бюджетів найбільші суми надійшли у формі освітньої субвенції (96,7 млрд грн), базової дотації для горизонтального вирівнювання подат-

коспроможності територій (16,3 млрд грн), субвенції на забезпечення нагальних потреб функціонування в умовах воєнного стану (6,2 млрд грн).

У 2023 році освітня субвенція була виділена у сумі 90,7 млрд грн, базова дотація – у сумі 28,9 млрд грн, додаткові дотації – у сумі 21,4 млрд грн. Сума освітньої субвенції скоротилася у порівнянні з 2022 роком на 6,0 млрд грн, так як відбулося зменшення кількості учнів закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти, кількості класів, кількості ставок педагогічного персоналу та не було здійснено окремі доплати через дистанційне проведення навчального процесу. Надходження додаткових дотацій у 2023 році зросли, так як вперше було впроваджено дотацію на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією росії (у сумі 23,9 млрд грн).

У 2024 році до місцевих бюджетів було направлено освітню субвенцію у сумі 104,2 млрд грн, що на 13,5 млрд грн (14,9 %) більше порівняно з 2023 роком. Таке зростання пов'язано з збільшенням розміру мінімальної заробітної плати.

Сума базової дотації скоротилася у порівнянні з 2023 роком на 7,8 млрд грн і становила 21,1 млрд грн. Таке скорочення пов'язано з виключенням суми ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців при розрахунку дотації. Також на додаткові дотації, пов'язані з необхідністю вирівнювання диспропорцій у місцевих бюджетах, які виникли у зв'язку з повномасштабною агресією росії у 2024 році було направлено 32,0 млрд грн.

У 2025 році Мінфін перерахував до місцевих бюджетів освітню субвенцію – 103,2 млрд грн, базову дотацію – 25,5 млрд грн, додаткові дотації – 24,1 млрд грн. Значних змін у сумах дотацій у порівнянні з 2024 роком не відбулося.

Достатньо велика частка міжбюджетних трансфертів з державного бюджету у доходах місцевих бюджетів свідчить про те, що державний бюджет продовжує відігравати значну роль у фінансуванні таких напрямів діяльності органів місцевого самоврядування, як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, підтримка внутрішньо переміщених осіб та відновлення інфраструктури.

Неподаткові надходження складають незначну частку доходів місцевих бюджетів – від 4,0 % у 2022 році до 6,4 % у 2024 році. За досліджуваний період серед неподаткових доходів найбільші суми надходили від власних надходжень бюджетних установ, адміністративних зборів і платежів, доходів від некомерційної господарської діяльності.

Висновки. Місцеві бюджети в сучасних умовах відіграють значну роль у вирішенні проблем, які виникли після широкомасштабного вторгнення росії. Це і забезпечення надання освітніх, медичних послуг населенню, підтримка релокованих підприємств, внутрішньо переміщених осіб тощо. З початком впровадження воєнного стану в Україні у 2022 році доходи місцевих бюджетів продовжували зростати, так як зміни бюджетної політики, які були своєчасно проведені українською владою, забезпечили збереження фінансової стабільності держави та органів місцевого самоврядування. Податкові надходження, які складають більшу частку доходів місцевих бюджетів, збільшувалися в основному за рахунок ПДФО, частка якого у загальній сумі доходів коливалася в залежності від зміни нормативного регулювання. Зросли також надходження єдиного податку з фізичних осіб, податку на прибуток підприємств, акцизного податку. Незважаючи на це, органи місцевого самоврядування активно шукають можливості для зростання неподаткових надходжень. Держава продовжує відігравати значну роль у забезпеченні стабільності місцевих бюджетів, про що свідчить зростання сум міжбюджетних трансфертів з державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Звіт про результати аналізу виконання основних показників місцевих бюджетів за 2022–2024 роки. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/28-6_2025/Zvit_28-6_2025.pdf (дата звернення: 12.12.2025).
2. Виконання доходів місцевих бюджетів. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv> (дата звернення: 22.12.2025).
3. Вдовічен А. А., Вдовічена О. Г., Табенська Ю. В. Формування доходів місцевих бюджетів за умов бюджетної децентралізації. *Бізнес Інформ*, № 5, 2023. С. 187–195.

4. Дяченко С. А. Аналіз розвитку інституту місцевих бюджетів в Україні: тенденції та прогнози. *Інвестиції: практика та досвід*, № 8, 2021. С. 63–69.
5. Варцаба В. І., Мулеса Е. В., Придко Р. О. Аналіз наповнення місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану. *Сучасні тенденції розвитку економіки і культури в Україні та світі. Випуск 1(1)*. Ужгород, 2023. С. 14–20.
6. Радіонов, Ю. (2023). Формування і виконання державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (53). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-55>.
7. Пилипенко, Я. (2023). Формування та виконання місцевих бюджетів в умовах війни. *Економіка та суспільство*, (54). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-46>.
8. Урядовий портал: сайт URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-2025-rik-do-zahalnoho-fondu-mistsevykh-biudzhetiv-nadiishlo-514-mlrd-hrn-63-mlrd-hrn-do-2024-roku> (дата звернення: 23.12.2025).

REFERENCES:

1. Zvit pro rezultaty analizu vykonannia osnovnykh pokaznykiv mistsevykh biudzhetiv za 2022–2024 roky [Report on the results of the analysis of the implementation of the main indicators of local budgets for 2022–2024]. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/28-6_2025/Zvit_28-6_2025.pdf (accessed December 12, 2025).
2. Vykonannia dokhodiv mistsevykh biudzhetiv [Execution of local budget revenues]. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv> (accessed December 22, 2025).
3. Vdovichen A. A., Vdovichena O. H., Tabenska Yu. V. (2023) Formuvannia dokhodiv mistsevykh biudzhetiv za umov biudzhetnoi detsentralizatsii [Formation of local budget revenues under conditions of budget decentralization]. *Biznes Inform*, № 5, pp. 187–195.
4. Diachenko S. A. Analiz rozvytku instytutu mistsevykh biudzhetiv v Ukraini: tendentsii ta prohnozy [Analysis of the development of the institution of local budgets in Ukraine: trends and forecasts]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, № 8, 2021. pp. 63–69.
5. Vartsaba V. I., Mulesa E. V., Prydko R. O. (2023) Analiz napovnennia mistsevykh biudzhetiv Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Analysis of the filling of local budgets of Ukraine under martial law]. *Suchasni tendentsii rozvytku ekonomiky i kultury v Ukraini ta sviti*. Vypusk 1(1). Uzhhorod, pp. 14–20.
6. Radionov, Yu. (2023). Formuvannia i vykonannia derzhavnoho ta mistsevykh biudzhetiv v umovakh voiennoho stanu [Formation and implementation of state and local budgets under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (53). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-55>.
7. Pylypenko, Ya. (2023). Formuvannia ta vykonannia mistsevykh biudzhetiv v umovakh viiny [Formation and implementation of local budgets in wartime]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (54). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-46>.
8. Uriadovi portal: sait [Government portal: website]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-2025-rik-do-zahalnoho-fondu-mistsevykh-biudzhetiv-nadiishlo-514-mlrd-hrn-63-mlrd-hrn-do-2024-roku> (accessed December 23, 2025).

Дата надходження статті: 07.12.2025

Дата прийняття статті: 19.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025